

ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ СТРАТЕГІЙ У НАВЧАННІ ПИСЬМОВОГО ДВОСТОРОННЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

Максименко Л. О.

Київський національний лінгвістичний університет

У статті розглядається проблема стратегій перекладу в методиці навчання письмового перекладу. Робота містить огляд різних поглядів на стратегію перекладу і їх визначення. Також представлено існуючі категорії досліджуваного поняття, такі, як текстові і процедурні, локальні і глобальні, ті, які властиві тексту перекладу, і процесорієнтовані стратегії. Представлені результати деяких емпіричних досліджень механізму прийняття рішень перекладачами. І, нарешті, зроблено спробу узагальнити підходи та класифікації, існуючі в сучасній науці, з тим, щоб використати їх результати для створення методики формування компетентності в письмовому двосторонньому перекладі.

Ключові слова: письмовий переклад, процес перекладу, стратегія перекладу, компетентність у письмовому двосторонньому перекладі.

This article deals with the problems of translation strategy in teaching methods of written translation. The paper offers the survey of different translation strategy notions and their definitions. Various categories of translation strategies are also introduced, such as textual and procedural, local and global and product- and process-oriented strategies. It presents the results of some empirical studies on decision-making in translation. Finally, an attempt is made to generalize approaches and classifications existing in modern science in order to use their results in creation teaching techniques for competence acquisition in bilingual translation.

Key words: translation, translation process, translation strategy, bilingual translation competence.

Розвиток методики навчання перекладу викликає нагальність заглиблення до процесів прийняття перекладацьких рішень, які, як уважають, визначають загальну спрямованість дій перекладача і позначаються терміном стратегія перекладу. Виконання такого завдання можливе, на нашу думку, лише за умови ретельного вивчення дослідниками процесів, які тривають усередині мозку інтерпретатора, адже саме в ньому народжуються і реалізуються типові алгоритми або унікальні стратегії діяльності перекладача, зміст яких і є сферою дослідження і повинен бути використаний для розроблення ефективної методики навчання письмового двостороннього перекладу (ПДП).

Особливості кожного виду перекладу породжують специфічні проблеми, які вимагають спеціальних компетентностей від перекладача, а також використання конкретних стратегій і розроблення механізмів прийняття рішень.

Стратегія перекладу (СП) є одним з найбільш неоднозначних понять у перекладознавстві, у яке не лише вкладають різні значення, але й одні й ті самі явища називають різними термінами: послідовність дій, методи, операції, заміни, тактики, норми тощо. Причина полягає в тому, що вчені залучають до дослідження свого об'єкта різні науки і підходи. Незважаючи на всю складність, дослідження СП є надзвичайно важливими для формування компетентності в ПДП, оскільки є частиною професійної діяльності перекладача. Знання СП, пов'язаних з виникненням проблемних ситуацій і прийняттям рішень перекладачем, а також усвідомлення наслідків їх використання, як позитивних, так і негативних, мають бути внесені до змісту навчання ПДП, а також впливатимуть на організацію навчання.

СП досліджувалися у працях Ж.-П. Віне і Ж. Дарбельне (1958), Л. Венуті (1998), Д. Жили (2009), Дж. Кетфорда (1965), Дж. Мелоун (1988), Ю. Найди (1964), П. Ньюмарка (1995), К. Сегіно (1989), Е. Честермена (1997), які приділяли увагу перекладацьким стратегіям породження

текстів мовою перекладу (ТП), створюючи детальні класифікації. Часто дослідження СП породження ТП ведеться саме з навчальною метою (наприклад, Д. Кіра (1995); П. Кусмаул (1995)). Таким чином, є дані про те, як перекладати художні тексти, п'єси, опери, вірші, пісні, дитячі книги, комікси, рекламу, політичні промови, юридичні документи тощо. Всі вони здебільшого носять декларативний характер. Дослідження Г. Геніга та П. Кусмаула (1982), В. Льюршера (1991), К. Сегіно (1989), С. Тіркконен-Кондит (2005), Р. Яаскеляйнен (1993, 2007) присвячені питанням розроблення стратегій, які допомогли б перекладачеві знаходити оптимальне рішення для кожного конкретного завдання з перекладу. О. А. Олексієва (2015), В. В. Сдобніков (2011) та ін. займалися проблемою визначення поняття СП. На жаль, проблема СП досі є найбільш парадоксальною в теорії і практиці перекладу. Погляд на переклад як на процес розв'язання проблем і прийняття рішень, який уможливило його експериментальне дослідження, є, на нашу думку, дуже перспективним і для методики викладання перекладу. Адже одне з головних її завдань полягає в організації навчання, спроможного надати студентам професійні знання.

Актуальність заявленої проблеми та її недостатнє опрацювання зумовили мету нашого дослідження, яка не вимагає розв'язувати проблему СП, а полягає у здійсненні певного узагальнення існуючих у сучасній науці підходів і класифікацій до СП з тим, щоб використати доробки, цінні для створення методики формування компетентності у ПДП.

Визначення поняття СП змінювалось залежно від розвитку перекладознавства і підходів, які залучалися до вивчення перекладу. Проаналізувавши різні уявлення про СП і їх визначення, стає можливим стверджувати, що вони розподіляються за різними категоріями на текстові, які враховують параметри тексту, спрямовані на кінцевий продукт (ТП), і процедурні, пов'язані з процесом перекладу, порядком проведення дій перекладачем; глобальні (загальні) і локальні (часткові) стратегії; стратегії розв'язання перекладацької проблеми і ті, що не є проблемними, а пов'язані з плануванням письмового перекладу.

СП, спрямовані на продукт перекладу, стосуються різних видів текстових явищ або явищ, що відбуваються на різних рівнях. Термін *текстові стратегії* використовується для опису результатів певних дій (процедур), а не самої діяльності перекладача під час перекладу [7, с. 283]. Прикладом таких стратегій можуть бути класифікації Е. Честермена [3, р. 93] та Ж.-П. Віне і Ж. Дарбельне (1958). За класифікацією стратегій П. Ньюмарка (1988) їх також можна розглядати як текстові. Він виокремлює 15 груп, які застосовуються до речення і менших одиниць мови. Але перекладознавець відрізняє їх від восьми методів, що стосуються всього тексту. Що вже вказує на розподіл між загальними і частковими стратегіями, хоча і суперечить головному принципу комунікативної теорії перекладу, відповідно до якого письмовий переклад має здійснюватися на рівні тексту.

Грунтуючись на теорії еквівалентності, Л. Венуті розглянув глобальні стратегії “очуження” (надання пріоритету культурі автора всупереч культурі мови перекладу) і “одомашнення” (наближення культури автора ТО до культури мови перекладу) [17]. Локальні стратегії застосовуються до перекладу окремих мовних структур і лексичних одиниць, а глобальні – регулюють загальні питання, пов'язані зі стилем, видом, типом тексту і виділенням конкретних аспектів ТО. “Очуження” і “одомашнення” це загальні підходи, тоді як прямиї переклад або упущення працюють на рівні прийняття рішення щодо конкретної індивідуальної проблеми. Якщо обирається стратегія “очуження”, тоді ймовірно, що культурні реалії будуть передані за допомогою, наприклад, прямого перекладу. Такий взаємозв'язок вказує на певну підпорядкованість локальних СП глобальним.

Із загальним переходом до теоретичних моделей, ґрунтованих на дескриптивному підході, Е. Честермен зауважує, що стратегії це способи, за якими перекладачі прагнуть виконати переклад, який відповідатиме нормам. Не досягти еквівалентності, а просто знайти найкращу версію, на яку вони спроможні [3, с. 88].

Він, посилаючись на Д. Жилія (1992), наголошує на важливості розподілу на загальні і часткові стратегії, а також на стратегії перекладацького розуміння, що належать до когнітивного аналізу ТО, і породження тексту, які пов'язані з перекладом ТП. Проте в його розумінні стратегії – це явища, які спостерігаються в ТП порівняно з ТО і не пов'язані з розумовим процесом. Вони не процедурні, оскільки нічого не говорять про те, як досягти потрібного результату, а є наслідком порівняння текстів.

Інша концепція щодо СП пов'язана з різними фазами (етапами) роботи перекладача. Р. Яаскелайнен називає їх процедурними. Із цього погляду стратегії є цілеспрямованими або свідомими діями, які сприяють виконанню перекладу.

Серед них стратегії, спрямовані на розуміння тексту (організаційні, читання, аналіз тексту, пошукові (термінологія, інформація), консультації з експертами тощо); стратегії породження ТП (наприклад, написання чернетки, розв'язання локальних проблем, створення кінцевої версії ТП, перегляд і редагування); післяперекладацькі стратегії (презентація і розповсюдження, вибір способу доставки і питання оплати). Такий підхід ототожнюється більше з тактиками досягнення мети на певному етапі. Таким чином, до процесуальних можна віднести стратегії підготовчого етапу до перекладу, стратегії етапу сприйняття і розуміння, у тому числі стратегії переформулювання, контролю повторів. Всі стратегії і тактики, обираються відповідно до різних змінних (об'єму пам'яті, уваги, умов сприйняття, технічної складності, знайомства з предметом тощо). Їх кількість, типи і назви відрізняються в різних авторів.

У своїх дослідженнях канадська вчена К. Сегіно простежила кілька основоположних принципів, якими, на її думку, керуються перекладачі у своїй роботі. До їх числа належать дотримання, наскільки це можливо, тексту французькою мовою, а також безперервний переклад якомога більшого уривка тексту і негайне виправлення поверхових помилок з відкладанням змістових помилок до кінця перекладу. Вона називає їх глобальними стратегіями перекладача [14, с. 36], і їх слушно віднести до загальної лінії поведінки перекладача, яка вимагає процедурних знань. Та вони, здається, включають у себе різні види явищ. З одного боку, є процедурні керівні принципи, такі, як “бути послідовним” або “перекладати без перерви, якомога довше”. З другого боку, стратегії, які зосереджені на породженні ТП, такі, як “залишатися якомога ближче до тексту французькою мовою, наскільки це можливо” або “резюмувати і популяризувати ТО”.

З появою психолінгвістичних підходів СП стали одним з головних інструментів для дослідження перекладу як процесу, а не результату. За В. Льюршером СП це потенційно усвідомлена дія, спрямована на розв'язання проблеми, яка виникає в процесі перекладу уривка тексту з однієї мови іншою [12, с. 76]. Х. П. Крінгз визначає СП як потенційно усвідомлений план перекладача щодо розв'язання перекладацьких проблем у межах певного завдання з перекладу [9, с. 175]. Таке визначення СП прирівнює їх до цілеспрямованих планів або дій, мета яких полягає в тому, щоб розв'язати конкретну перекладацьку проблему.

К. Хайнувський розширює визначення СП до свідомо чи несвідомо обраних перекладачем дій у межах усього тексту або його великих уривків і відрізняє це поняття від техніки, яку він визначає як вибір рішення для певної проблеми, що виникла в ході процесу перекладу [4, с. 76]. Така різниця також відповідає розподілу на глобальні і локальні СП.

Отже, СП вважають розумовими операціями перекладача під час перекладу. Таке трактування означає, що стратегія більше не є складником для загальної теорії перекладу, а є інструментом для розв'язання можливих проблем, які виникають під час перекладу і поняттям для опису перекладу як процесу прийняття рішень. Учені тепер інтерпретують стратегії як контрольовані або неконтрольовані, усвідомлені або автоматизовані процеси.

Дискусія триває між більш конкретним рівнем (як розв'язати часткові проблеми) і більш загальним і абстрактним рівнем (що відбувається у свідомості перекладача) – перший вимагає уваги, свідомого розгляду, останній відбувається несвідомо.

Теорія перекладу має тенденцію бути нормативною, вказувати перекладачеві на оптимальне рішення; реально ж перекладацька робота, однак, є прагматичною; перекладач зважається на вибір одного з можливих рішень, яке обіцяє максимум ефекту за мінімум зусиль [10, с. 148–159]. У підручнику з перекладу Г. Геніга та П. Кусмаула йдеться про необхідність розроблення стратегій, які допомогли б перекладачеві знаходити оптимальне рішення для кожного конкретного завдання з перекладу. На їх думку [5, с. 58], перекладач приймає рішення про загальний підхід, керуючись ТО і перекладацькою інструкцією; загальний підхід або стратегія допоможуть пізніше у прийнятті синтаксичних та лексичних рішень на локальному рівні. Така позиція вже стає цікавою для методики навчання ПДП.

Лінгвістичні і текстові дослідження зосереджені на результатах перекладу, тоді як автори під впливом психолінгвістики і когнітивних досліджень розглядають концепцію СП з погляду процесу, в основному на ґрунті експериментів з використанням протоколів “міркуй уголос” (think-aloud protocols) (ПМУ). Емпіричні дослідження СП розширили можливості вивчення перекладу як процесу. Експериментальні дані нових методів, дозволили вченим по-іншому поглянути на зміст перекладацького процесу і дійти до певних висновків. Завдяки їм можна вказати на виявлення повторюваності певних когнітивних кроків і стратегій щодо ідентифікації проблем, знаходження еквівалентів, зниження ризику та оцінки. Результати досліджень відзначають різницю між новачками (початківцями) у галузі перекладу і професіоналами в тому, що останнім властива велика автоматизованість процесів перекладу та відповідно менша доступність для інтроспекції. Дослідники використовують різні підходи і різні визначення поняття СП. Зосередимося на результатах досліджень, які мають стосунок до методики формування компетентності у ПДП.

Більшість даних проведених досліджень свідчить про те, що серед недосвідчених перекладачів домінує стратегія, яка полягає в заміні слів однієї мови словами іншої без аналізу тексту. Так, студенти факультету іноземних мов, які є початківцями в галузі перекладу, під час породження ТП зосереджені в основному на лексиці й ігнорують граматику [8, с. 18–19]. С. Тіркконен-Кондит зауважила, що новачки як правило, підходять до виконання перекладу як до розв’язання лексичних або фразових проблем у тому порядку, в якому вони з’являються в тексті: послівно, пофразово, речення за реченням [15, с. 408]. З іншого боку, проведені нею дослідження виявили, що тенденція перекладати буквально існує як серед початківців, так і серед досвідчених перекладачів. Це виявляється не тільки в процесі перекладу, але і в готових перекладах. Автор стверджує, що буквальний переклад – стратегія “бездіяльності”, яку використовує перекладач, доки не помічає проблему з ТП. Такий висновок відповідає теоретичним міркуванням П. Ньюмарка, який вважає, що буквальний переклад є основною СП [13, с. 70].

Також щодо відмінностей між СП, які використовують професіонали і непрофесіонали, С. Тіркконен-Кондит зазначає, що перекладач-початківець зосереджується на лексичних одиницях і шукає інформацію в зовнішніх джерелах, тоді як експерти зосереджуються на самому тексті, його семантичних, прагматичних і міжтекстових аспектах, намагаючись отримати якомога більше інформації. Стратегії розуміння новачків спрямовані на розв’язання локальних проблем, тоді як в експертів вони є глобальними. Те саме можна сказати і щодо стратегій породження. Експерти схильні приймати глобальні рішення щодо формування тексту перекладу (наприклад, щодо його загального стилю) на відносно ранній стадії цього процесу [15, с. 406].

Такі результати підтверджують дослідження Р. Яаскеляйнен. Учена виявила, що автори посередніх і невдалих перекладів більшою мірою покладаються на лінгвістичні знання, тоді як автори хороших перекладів, як правило, застосовують свій кругозір. За її словами, в хороших перекладах більша частина уваги спрямована на осмислення тексту, на те, що пов’язує текст зі світом. Менш успішні переклади, на думку науковця, концентруються виключно на поверхневій лінгвістичній структурі, тобто на буквальному перекладі [6, с. 69]. Аналізуючи процес перекладу

студентів факультету іноземних мов, дослідники відзначають, що контекстуальна здогадка застосовується лише на рівні фрази або синтагми [8, с. 19]. Результати досліджень процесу перекладу В. ЛЬоршером вказують на подібні висновки. Він зазначає, що серед студентів, які вивчають іноземні мови, як правило, існує тенденція використовувати стратегію, орієнтовану на особливості мовної форми, а до перевірки породжуваного перекладу з погляду змісту вдаються тільки тоді, коли в них виникають проблеми з перекладом. Таким чином, вони створюють тексти, які часто не тільки не відповідають оригіналу, але також містять граматичні та стилістичні помилки, навіть якщо ці тексти перекладаються рідною мовою учасників експерименту. Професійні перекладачі, навпаки, як правило, обирають стратегію відтворення змісту і постійно відстежують породжуваний ТП, що дозволяє уникнути перекручування інформації з ТО і текстових помилок у мові перекладу [11, с. 605].

Отже, такі результати дають відомості про три важливі аспекти перекладацького процесу: виявляють різні типи перекладацьких труднощів як при розумінні оригіналу, так і при виборі варіанта перекладу; визначають загальну стратегію перекладача (послідовність його дій, методи роботи зі словником, використання буквального перекладу тощо); виявляють деякі принципи, якими керується перекладач, обираючи остаточний варіант перекладу.

Ще одне важливе питання пов'язане з визначенням поняття *проблема перекладу*. Якщо раніше під "проблемою" розглядали певні типи визначених стратегій, спрямованих на попередження можливих проблем, наприклад, з перекладу метафор, то тепер учені прагнуть встановити, що перекладачі самі вважають проблематичним у тому чи іншому ТО і яке рішення мовою перекладу вони свідомо приймають. Такий напрям наукових розвідок має важливе значення для нашого дослідження. "Проблема" як частина процесу перекладу і здатність її розв'язувати лежить в основі компетентності у ПДП. Крім того, з погляду методики навчання перекладу, для того, щоб отримати якісний результат, необхідно впливати на сам процес.

Результати експериментів, які проводилися групою вчених РАСТЕ в Барселоні з 2000 р., виявили, що проблеми, з якими стикаються перекладачі при виконанні завдання з перекладу можуть бути ідентифіковані в кілька способів, на різних (мовному, текстовому, екстралінгвальному, культурному тощо) рівнях. Те, що є проблемою для професійного перекладача, не обов'язково викликає труднощі в початківця, недосвідченого перекладача або клієнта, вченого або будь-якого іншого реального або передбачуваного читача перекладу. "Проблема", таким чином, є динамічним і відносним поняттям.

На підставі даних ПМУ Р. Яаскеляйнен (1993) пропонує не обмежувати СП лише розв'язанням проблем. Оскільки під час дослідження учасники експерименту озвучували безпроблемні рішення, це вказує на наявність загального плану породження ТП. Навіть там, де немає проблеми, перекладач приймає рішення: відсутність проблеми не призводить до нестратегічної поведінки. Таким чином, науковець до глобальних стратегій відносить загальні визначальні принципи, які використовуються для регулювання локальних стратегій щодо розв'язання проблем та прийняття рішень в окремих елементах ТО [5].

На користь унесення до СП неproblemних дій свідчать результати досліджень з інших галузей науки. Наприклад, комунікативні стратегії використовуються за відсутності проблематичності. СП визначають і організують відбір мовних і мовленнєвих засобів подібно до комунікативних. Досліджуючи дискурс, Т. ван Дейк і В. Кінч визначають стратегії і плани. План, у їх розумінні, це глобальне поняття макродії та її кінцевий результат або мета. Стратегія являє собою глобальне уявлення про засоби досягнення цієї мети. Загальні засоби будуть мати переважний вплив на засоби нижчого рівня, більш детальні рішення і дії. План є лише глобальним уявленням про дію. Крім того, стратегії включають у себе дії, цілі і деяке уявлення про оптимальність їх виконання. Стратегія є уявленням виконавця про кращий спосіб діяти для того, щоб досягти мети [16, с. 64–65].

Таким чином, навіть за відсутності проблем стратегії чітко цілеспрямовані. Насправді, у визначеннях поняття СП як проблемних, так і не ґрунтованих на проблемах, чітко простежується думка, що вони мають бути зорієнтовані на мету, яка в першому випадку спрямована на розв'язання індивідуального завдання перекладу, а у другому – виконання загального плану перекладу тексту. Тобто глобальна стратегія зорієнтована на цілісний когнітивний образ ТП, який існує у свідомості перекладача як ідеальний образ результату його діяльності. Глобальні стратегії регулюються попередньо заданими нормами, наприклад, вимогами клієнта до перекладу щодо загального характеру співвідношення між ТО і ТП. Рішення, прийняті на цьому рівні, мають брати до уваги економічні, культурні, політичні, ідеологічні, лінгвістичні чинники і технічні обмеження. Від цього залежить вибір між повним і реферативним перекладом, або між буквальним і вільним, або між адекватним (орієнтованим на ТО) і прийнятним (на ТП).

Глобальна стратегія із цього погляду полягає в побудові певного типу тексту і певного типу ідентичності, знаходженні компромісу між мовами / культурами. За відповідних умов, підрядковому перекладу надається перевага над комунікативним (наприклад, засідання в суді, де іноді мова свідка має бути перекладена саме дослівно).

Локальні стратегії підпорядковані глобальній і спрямовані на розв'язання конкретних проблем перекладу: відтворення безеквівалентних мовних явищ, реалій, фразеології тощо. Вони регулюються оперативними нормами (переформулювання мовного реєстру або реорганізація текстової структури і інформації тощо). Деякі рішення стосуються певних уривків тексту (експлікація (опис), додавання, упущення), інші – позатекстові рішення (написання передмови перекладачем, додавання заголовка, примітки або глосарію).

Під впливом тієї чи іншої стратегії перекладач здійснює вибір конкретного способу відтворення смислових, стилістичних, прагматичних ознак одиниці перекладу: калькування, компенсацію, пояснення тощо. СП пропонується розглядати як загальну мету, надзавдання перекладацької діяльності. Українські дослідники простежують певний паралелізм із запропонованою Т. ван Дейком концепцією щодо тріади стратегій дискурсу. Стратегія виникає як реалізація певного принципу перекладу внаслідок взаємодії комплексу позалінгвальних (соціальних, ситуативних), комунікативних і текстуальних (текстових та інтертекстуальних) чинників. СП реалізується через комплекс тактик, які визначають конкретні способи (методи, прийоми, процедури) перекладу конкретних мовних одиниць [2, с. 220–221].

Отже, на сучасному етапі розвитку когнітивно-дискурсивної парадигми лінгвістичних наук, стає можливим визначити низку характеристик стратегії як перекладознавчого поняття. За визначенням В. В. Сдобнікова, стратегія перекладу – це програма здійснення перекладацької діяльності, яка, з одного боку, формується на ґрунті загального підходу перекладача до виконання перекладу в умовах певної комунікативної ситуації двомовної комунікації та визначається специфічними особливостями цієї ситуації і метою перекладу, а з другого боку, визначає характер професійної поведінки перекладача в межах цієї комунікативної ситуації [1, с.170].

Зауважимо, що формування СП на ґрунті загального підходу перекладача до здійснення перекладацької діяльності передбачає наявність у перекладача певної програми, плану дій. Це визначається наявністю в СП такого компонента, як планування. По суті, формування перекладачем загального підходу до здійснення своєї діяльності є результатом співвіднесення всіх компонентів стратегії перекладу – орієнтування в ситуації, формулювання мети, прогнозування і планування.

Тоді, вироблення СП передбачає орієнтування перекладача в комунікативній ситуації, врахування її первинних і вторинних параметрів; а оскільки одним з найважливіших параметрів комунікативної ситуації є мета виконання перекладу, то саме вона визначатиме СП; стратегія

перекладу, у свою чергу, визначає загальну лінію поведінки перекладача в процесі здійснення перекладу; поведінка перекладача полягатиме у виконанні певних дій і використанні певних тактик, необхідних для досягнення мети перекладу.

Проаналізувавши найбільш значущі погляди щодо поняття СП, можна стверджувати, що СП належать до когнітивної сфери, є свідомими або потенційно свідомими діями, які ґрунтуються на фахових знаннях, а тому вимагають спеціального навчання. Їм притаманна цілеспрямованість і орієнтація на результат. Як певний план чи програма СП мають системний діяльнісний характер. Їх вибір залежить від соціально-дискурсивних чинників, що свідчить про соціальну сутність СП, а реалізуються вони за допомогою тактик.

Серед різних визначень СП з погляду мети нашого дослідження найбільш оптимальним буде визнання того, що СП полягає у створенні плану і визначенні дій для виконання письмового перекладу у кращий можливий спосіб з урахуванням вимог ситуації перекладу, в тому числі ТО, короткої інструкції до перекладу, наявних ресурсів (глобальні стратегії), а також з використанням різних тактик і критеріїв для прийняття рішень щодо конкретних елементів у тексті (локальні стратегії). Таке визначення є цілеспрямованим і містить доступний елемент оптимальності (тобто не ставить завдання виконати ідеальний переклад, але такий, який є хорошим у певних обставинах).

З огляду на результати здійсненого аналізу видається можливим зробити **висновки**, які є значущими для методики формування компетентності у ПДП. Передусім перед застосуванням СП майбутній перекладач повинен усвідомити, а іноді й озвучити, що саме є перекладацькою проблемою. Важливо навчитися не лише визначати проблему, а й розуміти, що іноді можливо знайти тільки попереднє рішення, іноді остаточне і прийнятне, а потім обрати обґрунтоване або автоматизоване рішення. У будь-якому випадку розуміння проблеми є необхідною умовою для її розв'язання.

Дані про те, що серед студентів існує тенденція використання локальних стратегій, не дотримуючись глобальної стратегії, ґрунтованої на аналізі всієї ситуації перекладу, мають бути враховані під час створення методики навчання ПДП. Необхідно формувати вміння визначати глобальну стратегію, враховувати граматичні і стилістичні особливості ТО. У навчанні майбутніх фахівців важливим є розуміння того, що ретельний аналіз локальних текстових стратегій, використаних у ТП дозволяє обґрунтувати припущення про глобальні стратегії, якими, можливо, керувався перекладач, виконуючи завдання. Звичайно, глобальні стратегії (на культурному та соціологічному або макрорівні) впливають на вибір локальних стратегій на мікрорівні (або текстовому і когнітивному рівнях) на різних етапах процесу перекладу.

Формуючи компетентність у ПДП необхідно залучати завдання, які розвиватимуть у студентів уміння редагувати ТП, таким чином, щоб у ньому не залишалось уривків тексту, які були перекладені буквально, не еквівалентні ТО або містять граматичні помилки.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку ми вбачаємо в розробленні ефективної методики формування компетентності у ПДП з урахуванням результатів аналізу існуючих у сучасній науці підходів і класифікацій до СП та досліджень механізму прийняття рішень.

Література

1. Сдобников В. В. Стратегия перевода : общее определение // Вестник Иркутского государственного лингвистического университета. – 2011. – № 1 (13). – С. 165–172.
2. Фролова І. Є. Стратегії спілкування та стратегії перекладу / І. Є. Фролова, Т. П. Андрієнко // Переклад у наукових дослідженнях представників харківської школи : [кол. монографія] / [за ред. Л. М. Черноватого, О. А. Кальниченка, О. В. Ребрія]. – Вінниця : Нова книга, 2013. – С. 211–232.
3. Chesterman A. Memes of Translation : The Spread of Ideas in Translation Theory / A. Chesterman : [Benjamins Translation Library]. – Vol. 22. – Amsterdam : John Benjamins Publishing, 1997. – 219 p.

4. Hejwowski K. Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu [The Cognitive Communicative Theory of Translation] / K. Hejwowski. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN. – 2004. – 198 s.
5. Höning H. G. Strategie der Übersetzung / H. G. Höning, P. Kussmaul. – Tübingen : Gunter Narr Verlag. – 1982. – 172 s.
6. Jääskeläinen R. Hard work will bear beautiful fruit. A comparison of two think-aloud protocol studies / R. Jääskeläinen // *Meta: Translators' Journal*. – Les Presses de l'Université de Montréal. – 1996 – Vol. 41 (1). – P. 60–74.
7. Kearns J. Strategies / J. Kearns // *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* / [edited by Mona Baker, Gabriela Saldanha]. – [2nd Edition]. – London : Routledge. – 2009. – P. 282–285.
8. Königs F. G. Processus mentaux étudiés chez des sujets allemands apprenant le français lorsqu'ils sont en train de traduire / F. G. Königs, R. Kauffmann // *Meta: Translators' Journal*. – Les Presses de l'Université de Montréal. – 1996 – Vol. 41 (1). – P. 7–25.
9. Krings H. P. Was in den Köpfen von Übersetzern vorgeht. (Tübinger Beiträge zur Linguistik) / H. P. Krings. – Tübingen : Gunter Narr Verlag. – 1986. – 291 s.
10. Levy J. Translation as a Decision Process / J. Levy // *The Translation Studies Reader* / [ed. by L. Venuti]. – L., N.Y. : Routledge, 2000. – P. 148–159.
11. Lörcher W. The translation process: Methods and problems of its investigation / W. Lörcher // *Meta: Translators' Journal*. – Les Presses de l'Université de Montréal. – Vol. 50 (2). – 2005. – P. 597–608.
12. Lörcher W. Translation Performance, Translation Process and Translation Strategies: a Psycholinguistic Investigation / W. Lörcher. – Tübingen : Narr., 1991. – 307 p.
13. Newmark P. A textbook of Translation / P. Newmark. – London : Prentice Hall. – 1988. – 311 p.
14. Séguinot C. The translation process: an experimental study / C. Séguinot // *The Translation Process* / [ed. by C. Séguinot]. – Toronto : H. G. Publications. – 1989. – P. 21–53.
15. Tirkkonen-Condit S. The monitor model revisited: Evidence from process research / S. Tirkkonen-Condit // *Meta: Translators' Journal*. – Les Presses de l'Université de Montréal. – Vol. 50 (2). – 2005. – P. 405–414.
16. Van Dijk T. Strategies of Discourse Comprehension / T. Van Dijk, W. Kintsch. – New York : Academic Press. – 1983. – 389 p.
17. Venuti L. Strategies of translation / L. Venuti // *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* / [edited by Mona Baker]. – London and New York : Routledge. – 1998. – P. 240–244.